

BARTA FERENC

(1906–1944)

1944, ősz.

A Nagyradanovácon élő Barta Ferencet mindenki ezermesterként ismeri. Ahogy mondani szokás, még a fából is vaskarikát tud csinálni. Legnépszerűbb találmánya minden kétséget kizáróan a töltényhüvelyből készült öngyújtó. Van is rá megrendelő jócskán, Ferenc pedig szívesen megmutatja mindenkinek, miként készül. Nem ez az egyetlen találmánya. Szüntelenül kísérletezik és talál fel olyan használati tárgyakat, amelyekkel elkápráztatja a falubelieket, sőt a távolabbról érkezőket is. Mindezt nem anyagi megfontolásból teszi, hiszen a szegény emberek úgysem tudnák megfizetni. Önmaga és mások szórakoztatására bütyköl, kísérletez, és még saját magának sem tudja megmagyarázni, miért sikerül minden, amihez hozzáfog.

Nemes lelkű, határtalan jókedvvel és kiváló humorérzékkel megáldott fiatalember. Talán nincs is, aki ne ismerné a faluban. Tréfálkozása, örökös vidámsága mindenkit magával ragad. Elég néhány percet vele eltölteni, máris jobb kedvre derül még a legszomorúbb ember is!

Ferenc földműves családból származik, ebből tartja el családját. Hat gyermeke van, közülük ketten, sajnos, süketnémák. Ferencet marcangolja a tudat, hogy két gyereke nem egészséges. Aggódik a jövőjük miatt. Mi lesz velük? Kinek kellene, ha eljön a családalapítás ideje? Bár soha nem mondta, a felesége mindig is tudta, hogy Ferenc önmagát okolja ezért...

Feleségével, Szalai Erzsébettel 1929-ben házasodtak össze. Már akkor nagy családot terveztek. Megértették és szerették egymást. Erzsébet is falubeli, jó családból származik. Varrónő. Egy pillanatig sem volt kérdéses, hogy szülei hozzáadják-e Ferenchez, akiről csak jót lehetett hallani.

A fiatalok az erdő alatt levő szülői házban laknak, az örökségül kapott földekből élnek. Szorgalmasak mindketten, kiváltképpen Ferenc. Reggeltől estig a földeken dolgozik. A családjáért él. Igyekszik mindent előteremteni nekik. Nem fél a munkától, kitartó, erős férfi. Nem panaszkodik. Már gyerekkorában sokat segített a szüleinek.

Most a falubeli férfiemberek ülnek körül a mindig tréfálkozó Ferenccel. Azt igyekszik bemutatni nekik, hogy miként készül a nagy találmány, az öngyújtó. Nagy érdeklődést vált ki a falubeliek körében, egykettőre híre megy, hogy „bemutatót” tart. Összesereglik a falu apraja-nagyja, tátott szájjal figyelik Ferenc minden mozdulatát. Ő közben magyaráz, mint a tanító az iskolában. Néhány perc múlva a kész öngyújtót mutatja, hozzáfűz egy-két vicces

megjegyzést. A társaság hitetlenkedve kacarászik. Ferenc a szemükben az a fura figura, akit – nem tudni, mi okból – szeretni és csodálni lehet.

A közkedvelt Ferenc, mókameszterhez illő járásával, eltűnik az erdő felé vezető poros, széles úton. Későre jár, ideje hazamenni. Otthon Erzsike, a felesége várja! Szeretetreméltó teremtés! Bár sokszor rosszkedvű és szomorú, fáradt a házimunkától és a gyerekneveléstől, Ferenc mindig jó kedvre deríti. Elég, ha megáll az ajtóban, és csókra csücsöríti a száját. Az asszony ellágyul, és még ha neheztelt is rá, amiért megint elmaradt, abban a pillanatban a karjaiba veti magát. Imádja a férjét.

Barta Ferenc és neje, Erzsébet

A vacsora után Ferenc a gyerekeknek néhány trükköt mutat, a mindezt gúnyosan figyelő nagyobb fejére pedig egy barackot nyom. Amolyan szerető atyait. Aztán megcsókolja mind a hatot, jó éjt kíván nekik, és rájuk csukja a nagyszoba ajtaját...

Erzsébettel nyugovóra térnek. Már kora hajnalban kinn kell lenni a földeken. Most török a kukoricát, minden szorgos kézre szükség van... Így telnek a napok a Barta család életében.

Télen, amikor nincs munka a földeken, éjszakába nyúló beszélgetések, kártyapartik jelentik a falusi ember szórakozását. Ferenc gyakran eljár a Tápsó-házba¹, ahol – pontosan nem tudni, milyen jellegű – összejövetelek vannak. Megjelennek a falubeli férfiak, beszélgetnek, tanácskoznak, véleményt nyilvánítanak. Többen úgy vélik, hogy politikai jellegű van ezeknek az összejöveteleknek. Ki tudja?

Ferenc is ott ül a többi markáns férfi között, és hallgatja, miről beszélgetnek. Időnként maga is közbeszól, de általában valami vicceset mond. A többiek nem igazán figyelnek a véleményére. Ő inkább a hangulatfelelős, mint komoly tárgyalófél. Pedig Ferenc nagyon is világosan látja a helyzetet. Eszes ember, és jól informált. Mókás viselkedése olyan, mint egy palást, a kíváncsi tekintetek elől eltakarja az igazi arcot. Tud ő megfontolt is lenni, helyén az esze és a szíve! Az a hatalmas magyar szív! Büszke a magyarságára, az anyanyelvére. Nem tagadja nemzeti hovatartozását. Ezzel – meglehet – kiváltja néhány falubeli ellenszenvét, de nem törődik vele. Számára a legfontosabb a becsület és a tisztesség. Ilyennek is tartja magát, igyekszik a gyerekeit is ebben a szellemben nevelni. Egyszerű parasztember, de talpig becsületes! Olyan akar lenni, mint az édesapja, aki köztiszteletben állt a faluban, mindenki

1 Palicsi úton híres kocsmá volt

értékelt és kedvelte. Őt is sokan kedvelik, de akad egy-két személy, aki ellenszenvesnek tartja. Talán azért, mert mindig vidám, nem panaszkodik, csak teszi a dolgát, éli az életét...

A családjá is nagyon tiszteli. Alig várják a telet, hogy Ferencel, a családfővel közösen kukoricát morzsolhassanak, közben énekeljenek, imádkozzanak. Vallásosak. Minden vasárnap elmennek a szentmisére. A vallási ünnepeket megtartják. Szerencsére megteríthetik az ünnepi asztalt. Nem szűkölködnek, de takarékoskodnak. Ferencet így nevelték a szülei, Erzsébettel ők is így nevelik a gyerekeiket.

Az éjszaka rövid, egyetlen szempillantás alatt elszállt, itt a hajnal. Még sötét van és hűvös. De indulni kell! Be kell takarítani a termést, mielőtt beköszöntenek az első fagyok. Kézzel kell törni a kukoricát, aztán vágni a szarát... Nehéz munka, de csinálni kell!

Az utolsó nap

1944 októbere. Erzsébet éppen a kicsikkel bajlódik, közben ebédet főz. Sietve tesz-vesz, mert sok a munka a ház körül. Két fegyveres partizán kopogtat be a kisház² aytaján. Ferencet keresik. Erzsébet megrémül. Napok óta az a hír járja a faluban, hogy a partizánok elhurcolják a magyar férfiakat. Arcára kiül a félelem. Igyekszik elmagyarázni a katonáknak, hogy a férje nincs itthon. Nem kételkednek az asszony szavában. Nem mennek beljebb, nem kutatják át a házat. Meghagyják, hogy Ferenc másnap személyesen jelenjen meg a szabadkai Sárga Házban. Nem mondják, mi okból. Erzsébet nem meri megkérdezni. Amikor Ferenc este hazaérkezik, és meghallgatja felesége beszámolóját, úgy dönt, hogy eleget tesz a felszólításnak. Erzsébet kérleli, hogy ne tegye, húzza meg magát a szülők palicsi házában. Ferenc hajthatatlan. Mivel nem bűnös, nem eshet bántódása. Másnap, mielőtt elindul Szabadkára, ennyit mond a családjának: „Ne aggódjatok, hamarosan hazajövök.”

De nem így lett.

Erzsébet másnap bement a Sárga Házba. Egy zománcozott edényben ennivalót vitt a férjének. Látta Ferencet az épület emeleti ablakában, felsőruházat nélkül volt, meggyötört arccal, fájón biccentett szeretett felesége felé. Nyoma sem volt a mindig jókedvű, vidám mókamesternek. Erzsébet ekkor látta utoljára.

A Barta család otthonát államosítani akarták, de Ferenc fivére valahogy elintézte, hogy az édesapa nélkül maradt hat árva nevére írják.

Nehéz, keserves évek következtek. A gyász – miután kiderült, hogy Ferencet a Zentai úti temetőben kivégezték – egy életre rátelepedett a Barta családra...

2 Kisház. Az alföldi falusi parasztcsaládok fő lakóépületével szemben általában volt egy kisebb is, amelynek elsősorban az volt a funkciója, hogy ebben végezték a piszkos munkát, amilyen például a disznóvágás, baromfikopasztás, nagymosás. Nyáron itt főztek, sütötték a kemencében a kalácsot, kenyeret, hogy ne melegítsék be a fő épületet.

A hozzátartozók hosszú évekig titokban jártak a tömegsírhoz, 1990-ben állították az első keresztet és kopjafát a tömegsír feletti dombon (Szabadka)